

Finansutskottets yttrande 2023/24:FiU6y

Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater

Till sammansatta utrikes- och försvarsutskottet

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet beslutade den 23 maj 2024 att ge bl.a. finansutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2023/24:141 Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater samt följdmotioner i de delar som rör utskottets beredningsområde. Finansutskottet har beslutat att yttra sig.

Utskottet föreslår att sammansatta utrikes- och försvarsutskottet tillstyrker propositionen och avstyrker motionerna.

I yttrandet finns två avvikande meningar (V, MP).

Utskottets överväganden

Propositionen

I proposition 2023/24:141 Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater föreslår regeringen att riksdagen ska godkänna det avtal om försvarssamarbete, ett s.k. Defense Cooperation Agreement (DCA-avtal), som Sverige och USA undertecknade den 5 december 2023. Avtalet förutsätter vissa författningsändringar för att Sverige ska uppfylla sina förpliktelser enligt avtalet.

Följande avsnitt rör finansutskottets område.

Utländska leverantörer som bedriver näringsverksamhet i Sverige (avsnitt 7.2.16 i propositionen)

Enligt artikel 26 punkten 1 i DCA-avtalet ska amerikanska leverantörer vara undantagna från svenska lagar och andra författningar bl.a. när det gäller tillstånd för och registrering av företag och bolag endast i fråga om tillhandahållande av varor och tjänster till amerikanska styrkor på svenskt territorium.

Formerna för näringsverksamhet som bedrivs i Sverige av utländska företag regleras i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m. (filiallagen). För att säkerställa att kraven i DCA-avtalet uppfylls bör utländska leverantörer som är juridiska personer som levererar varor och tjänster till de amerikanska styrkorna på svenskt territorium inom ramen för DCA-avtalet undantas från bestämmelserna i filiallagen, och i propositionen finns således ett sådant lagförslag.

Finansiell verksamhet (avsnitt 7.2.16 i propositionen)

Enligt artikel 21 punkten 2 kan de amerikanska styrkorna ingå avtal med finansiella institutioner för finansiella tjänster i Sverige.

Enligt artikel 21 punkten 2 i DCA-avtalet får de amerikanska styrkorna, för de ändamål som omfattas av avtalet, ingå avtal med finansinstitut att på svenskt territorium bedriva bankverksamhet och annan finansiell verksamhet uteslutande för amerikanska styrkor, amerikanska leverantörer och anhänga. Det kan vara både svenska och utländska – inbegripet amerikanska – finansinstitut. Punkten innebär inga åtaganden för Sverige och kräver inga författningsändringar.

Valuta och växling (avsnitt 7.2.16 i propositionen)

I artikel 23 finns regler om valutahantering. De amerikanska styrkorna tillåts föra in och ut amerikansk valuta och amerikanska finansiella instrument i obegränsad mängd (punkten 1). Med finansiella instrument avses här checkar. Aktier, konvertibler och obligationer omfattas inte av artikeln. Styrkorna tillåts

även distribuera svensk och viss utländsk valuta och andra finansiella instrument till medlemmar i styrkorna och till anhöriga (punkten 2). Slutligen får styrkornas medlemmar och anhöriga föra in och ut valuta och andra finansiella instrument i amerikanska dollar och föra ut all valuta och alla finansiella instrument i den valutan, under förutsättning att de fört in eller tagit emot denna från de amerikanska styrkorna (punkten 3).

Bestämmelser om in- och utförsel av valuta finns i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/1672 av den 23 oktober 2018 om kontroller av kontanta medel som förs in i eller ut ur unionen och om upphävande av förordning (EG) nr 1889/2005 och tullagen (2016:253). De rättigheter som behandlas i artikel 23 följer redan av gällande svensk rätt och kräver därför inga författningsåtgärder.

Upphandling (avsnitt 7.2.21 i propositionen)

Enligt artikel 25 punkten 1 i DCA-avtalet ska de amerikanska styrkorna få upphandla alla varor och tjänster utan begränsningar när det gäller val av leverantör eller underleverantör. Avtalen ska bjudas ut, tilldelas och förvaltas i enlighet med amerikanska regler. Anbudsgivare och leverantörer ska få information om gällande amerikanska lagar och föreskrifter, i syfte att möjliggöra för svenska företagare att träffa avtal med de amerikanska styrkorna.

Bestämmelser om upphandling finns i lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, förkortad LOU. Lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG (LOU-direktivet). Därutöver finns ytterligare tre centrala lagar på upphandlingsrättens område. I lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna, förkortad LUF, regleras upphandling inom sektorerna vatten, energi, transporter och posttjänster. Lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG (LUF-direktivet). Förfarandet för upphandling av koncessioner regleras i lagen (2016:1147) om upphandling av koncessioner, förkortad LUK. Lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/23/EU av den 26 februari 2014 om tilldelning av koncessioner (LUK-direktivet). För upphandling på försvars- och säkerhetsområdet finns en särskild reglering genom lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet, förkortad LUFSS. Lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/81/EG av den 13 juli 2009 om samordning av förfarandena vid tilldelning av vissa kontrakt för byggtreprenader, varor och tjänster av upphandlande myndigheter och enheter på försvars- och säkerhetsområdet och om ändring av direktiven 2004/17/EG och 2004/18/EG (LUFSS-direktivet). Vid en upphandling som omfattas av LUFSS blir de tre förstnämnda lagarna inte tillämpliga.

Nämnda lagar och direktiv gäller upphandlingar som görs av upphandlande myndigheter eller enheter. De amerikanska styrkorna är varken en upphandlande myndighet eller enhet enligt lagarnas definitioner (se t.ex. 2 kap. 25 och 26 §§ LUFSS). LUFSS blir därför inte tillämplig på den upphandling som de amerikanska styrkorna genomför inom ramen för avtalet. Motsvarande bedömning görs för övriga nämnda lagar om upphandling. Sammanfattningsvis medför artikel 25 inga krav på svensk reglering.

Konsekvenser (avsnitt 9 i propositionen)

Regeringen gör bedömningen att förslaget om att godkänna DCA-avtalet och förslagen om författningsändringar kommer att underlätta och öka Sveriges förmåga att ta emot amerikanska styrkor i fred, kris och krig. De ökade kostnader som kan komma att uppstå hos enskilda myndigheter förväntas inte bli större än att de kan finansieras inom befintliga ekonomiska ramar.

Motionerna

I motion 2023/24:2900 av Håkan Svenneling m.fl. (V) yrkas avslag på propositionen.

Också i motion 2023/24:2902 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkas avslag på propositionen.

Utskottets ställningstagande

Finansutskottet konstaterar att regeringen i propositionen redovisar vilka områden som berörs av avtalet. Regeringen föreslår de författningsändringar som är nödvändiga.

Utskottet gör ingen annan bedömning än regeringen och anser således att propositionen bör tillstyrkas i berörda delar. Motionerna bör avstyrkas.

Stockholm den 30 maj 2024

På finansutskottets vägnar

Edward Riedl

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Edward Riedl (M), Mikael Damberg (S), Oscar Sjöstedt (SD), Gunilla Carlsson (S), Dennis Dioukarev (SD), Björn Wiechel (S), Jan Ericson (M), Charlotte Quensel (SD), Ida Drougge (M), Ida Gabrielsson (V), Hans Eklind (KD), Martin Ådahl (C), Janine Alm Ericson (MP), Cecilia Rönn (L), Eva Lindh (S), Joakim Sandell (S) och Kent Kumpula (SD).

Avvikande meningar

1. Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater (V)

Ida Gabrielsson (V) anför:

Regeringen menar att avtalet ökar Sveriges säkerhet. Vänsterpartiet delar inte den uppfattningen. Tvärtom innebär avtalet en ökad risk för Sverige och för svenska medborgare. Sverige bör inte teckna det aktuella försvarsavtalet med USA och utrikesutskottet bör således föreslå att riksdagen avslår regeringens proposition. Jag ställer mig således bakom motion 2023/24:2900 av Håkan Svenneling m.fl. (V)

2. Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater (MP)

Janine Alm Ericson (MP) anför:

Jag ställer mig bakom motion 2023/24:2902 av Emma Berginger m.fl. (MP) där det yrkas avslag på propositionen. Miljöpartiet delar Försvarsberedningens bild av vikten av att kunna stödja möjliggörandet av alliansens militära operationer på svenskt territorium inom ramen för Natos operationsplanering. Detta kräver rättsliga avtal. Med det sagt måste syftet med försvars- och säkerhetspolitiken vara att skydda Sverige samt att främja fred och avspänning i vårt närområde. Det avtal som regeringen nu har skrivit under lämnar en alltför avgörande fråga öppen, dvs. frågan om kärnvapen på svensk mark.